

RAZISKAVE NA SVETIH GORAH NA BIZELJSKEM

PAOLA KOROŠEC

Ljubljana

Posavski muzej v Brežicah se je leta 1967 odločil raziskati vrh in neposredno okolico Svetih gor na Bizeljskem. To leto so bile napravljene sondažne raziskave, ki naj bi bile samo priprava za dela v naslednjih letih. Ker so bila v letu 1968 finančna sredstva bolj skržena, so tudi ta izkopavanja namesto večjih sistematskih raziskav bila sondažna. Toda tudi tako raziskani teren okoli vseh petih cerkva na hribu, na njegovih pobočjih in spodaj na več mestih na sedlu je že pokazal dragocene momente, ki odpirajo samo eno okno v splošno problematiko kulturnega razvoja tega kraja in ki obenem dajo slutiti, na koliko pomembnih vprašanj bi večje raziskave lahko odgovorile v zvezi z eno od najmračnejših faz pri nas, tj. s prehodom antike v srednji vek in njegovim oblikovanjem v raznih krajih. To vprašanje za naša ozemlja ni resno načeto.

Poleg zunanjih del je bila raziskana tudi vrsta obstoječih kulturnih objektov, predvsem kapeli sv. Jurija in sv. Martina, ki sta v znanstveni literaturi že dobro znani.¹ Raziskave na zidovih in v njihovi notranjosti so potrdile domneve o času nastanka njihovih vidnih elementov, kot so okna, vrata idr. Ker bo podrobna obdelava in objava rezultatov raziskav na omenjenih kulturnih stavbah objavljena izčrpno na drugem mestu, se bomo v tem poročilu omejili samo na tisto, kar je povezano s sondažnimi izkopavanji na prostem.

Že prve sonde leta 1967 so pokazale, da so vse zemljišče na planoti, na kateri je po dolžini razvrščenih pet cerkva, zelo sprale padavine in spremenila razna dela, ki so se tu vrstila. Celo na mestih, kjer je danes določena plast zemlje obrasla s travo, je skala plitko pod površino. Nekatero sonde so ponekod pokazale daleč večjo globino, ki je segala okoli 1,80 m. Čeprav je bilo jasno, da imamo v teh primerih opraviti z nasuto zemljo in odkrušenim sedimentom, so na robu planote jugozahodno od velike Marijine cerkve dale nekaj fragmentov zgodnjerednjeveške slovanske keramike. Te so ležale v temni plasti pomešane z obilico ogljenine in pepela. V tej plasti in v plasti pod njo, ki je bila iz čiste zemlje, je bilo večje število drobnih fragmentov srednje velikih človeških kosti ter kakšen majhen fragment lobanje.

¹ F. Stelè, *Vorromanisches aus Slowenien. Beiträge zur älteren europäischen Kulturgeschichte I* (Festschrift für Rudolf Egger [1952]) 367 sl. in vsa druga literatura, našeta v Enciklopediji likovnih umetnosti 4 (1966) 350.

Zanimivo je, da niti v enem primeru niso bile najdene dolge človeške kosti, kot so npr. kosti udov ali pa cele lobanje, razen neznatnega fragmenta femurja v sondi severno od Boštjanove kapelice. Vse to jasno govori za to, da imamo opraviti na tej planoti z uničenimi grobovi, ki so bili na platoju tega hriba. Treba je bilo najti mesto, kjer bi bilo mogoče zaslediti kak neuničen grob, ki bi opredelil časovno in kulturno uničene grobove domnevane nekropole, ki se je tu širila. Posebno je bilo to potrebno, ker so nekatere sonde dale, kot sonde severovzhodno od Boštjanove kapelice v smeri lurške, fragmente keramike in železno sulico, ki ne pripadajo slovanski periodi tega kraja.

Po videzu, kakor ga je nudilo zemljišče za Boštjanovo kapelo, je bilo sklepati, da je ta del planote še nekam nedotaknjen. Pri odpiranju sonde za apsido omenjene kapele se je takoj pokazalo, da je bilo najdeno zaželeno mesto. Tako so bili na prostoru od apside ter vzdolž zazidane lope te kapele odkriti trije grobovi in situ. Po načinu, kako so grobovi ležali in v kolikšni meri so bili ohranjeni, lahko domnevamo, da se je grobišče na tem mestu širilo razen po mali planoti ob stavbi tudi po strmini tega dela hriba, ki ga je današnja pot, ki pelje na Gore, uničila. Ali je bilo kaj grobov tudi na današnji strmini še bolj vzhodno od te poti navzdol, je zaradi spranega zemljišča težko dognati. Sonde so se na tem mestu pokazale sterilne, ker so plasti zemlje zelo plitke, in kolikor je plasti, se recentno obnavljajo z odpadki in listjem dreves, ki tu raste. Najdba posameznih dolgih človeških kosti v majhni pečini na dnu hriba poleg stare mežnarjeve baročne hiše, ki se nahaja v pravi črti pod Boštjanovo kapelo, dovoljuje domnevo, da so lahko prišle od zgoraj.

Poleg 34 sond na samem vrhu, bodisi na zgornji planoti okoli cerkva, bodisi na njegovih pobočjih, je narejenih tudi 11 sond na sedlu, ki pelje od ceste Bizeljsko—Bistrica ob Sotli k sedlu pod Gorami in od tu v Pilštajn. Tu je po pripovedovanju vaščanov bil odkrit grob,² katerega skelet je bil obdan s kamnitimi ploščami. Pri poizvedovanju o odkritju ni bilo mogoče dobiti bolj podrobnih podatkov o situaciji najdbe. Ravno tako je bilo nemogoče izvedeti, ali so bili v grobu pridatki. Razen sond, narejenih na travniku z desne strani ceste v smeri navzgor, kjer je odkrit omenjeni grob, so vse druge bile sterilne. Toda kljub tej vrsti praznine so sonde na omenjenem travniku dale nekaj fragmentov keramike, ki se lahko prisodijo samo na podlagi njihove fakture v mlajšo antično dobo.

Opis sond

Sonda št. 1 in 2. Na prostoru med zvonikom Marijine bazilike in kapele sv. Jurija na zahodnem robu sta odprti dve sondi ($1,50 \times 1,50$ in $1,00 \times 1,50$ m). Pod rušo je bila plast kamenega drobiža, naplavine z višjih leg, kjer je bazilika. Pod njo 0,40 m globoko je bila plast črne zemlje z veliko količino ogljenine. Med njo je bil najden tudi kak kos drobnih človeških kosti. V globini 0,50—0,80 m je že glede na pad zemljišča ogljenina izginjala in namesto nje so bili vse bolj pogosti osteološki ostanki. Ti so bili tudi v čisti plasti črne zemlje, pomešane z drobci kamna. Po ostrih robovih je soditi, da so nastali pri kopanju žive skale, ki se na tem prostoru javlja 1,80 m globoko. V sloju

² E. Cevc, Dvoje zgodnesrednjeveških figuralnih upodobitev na slovenskih tleh. Arh. vestnik 3, 1952, 233 in opomba 56 a.

črne zemlje sta poleg kosti najdena tudi dva fragmenta keramike z večkratno valovnico.

Sonda št. 3. Da bi preverili globino zahodnega zida ladje Jurijeve kapele, smo odprli sondo, veliko $1,5 \times 1,5$ m, na zunanji strani stavbe. Pod rušo $0,10$ m debelo se je pokazala 10 cm debela plast recentnega humusa, pod njim je takoj bila živa skala. V tej plasti ni bilo nobenih kulturnih sedimentov razen recentnih kosti piščanca.

Sonda št. 4. Poleg zunanje severne stene ladje kapelice sv. Boštjana je bila narejena $2,5 \times 2,0$ m velika sonda, da bi se preverila globina temeljev tega dela stavbe, ker so na tem mestu na zidu vidne določene polkrožne sledi. Pod 10 cm debelo rušo se je takoj pokazala živa skala.

Sonda št. 5 in 5 a. Nekaj metrov severno od sonde št. 4 pod robom poti, ki pelje od lurške kapele k Boštjanovi in kjer so tla nekaj nižja od nivoja poti, je bila odprta $2,5 \times 1,5$ do $2,0$ m velika sonda št. 5 in pol metra proti jugu še sonda $2,0 \times 1,5$ m št. 5 a. Zemeljsko steno med dvema sondama smo tu pustili zaradi profila. Pod rušo in recentnim humusom, ki je na tem mestu 15 cm debel, se je pokazala 5 cm debela plast črne zemlje, pod katero se je začela zemlja rdečiti. Očitno je bilo, da ta barva ne prihaja od opeke ali žgane zemlje, čeprav so bili sporadično v zemlji tudi kosi žganine. V tej plasti, ki je segala $0,30$ m globoko, je bilo veliko število živalskih kosti, $0,38$ m globoko pa je bil najden fragment femurja, medenice in podlahtnice. Med zemljo je bilo tudi določeno število keramičnih fragmentov in v sondi št. 5 a tudi fragmentirana železna sulica (T. 2: 11 in T. 4: 1). Te najdbe so ležale $0,35$ — $0,50$ m globoko. Na mestu, kjer smo odprli sondo št. 5 in 5 a, se je pokazalo, da je zahodna stran jame, ki meji na omenjeno pot, vklesana v živo skalo. Ravno tako je severna stran sonde št. 5 mejila s skalo. Z vzhodne strani pa so v tej sondi bili večji kosi skale, ki so zapirali v štirikotnik $1,0$ m širok prostor v sondi št. 5. V tej globini je bilo v sondah delo prekinjeno; prostor je bil zatrpan, da se pri naslednjih raziskavah dela zopet nadaljujejo.

Sonda št. 6 in 7. Istočasno s prejšnjimi sondami sta odprti tudi sondi za apsido lurške kapele, tj. v severni smeri. Ti sondi (vel. $1,5 \times 1,5$ in $1,0 \times 1,5$ m) sta bili sterilni, ker se je pod samo rušo pokazala živa skala.

Sonde št. 8, 8 a, 10, 11 in 19. Štiri sonde so bile narejene na zahodnem prostoru ob kapelici sv. Boštjana. Tako je sonda št. 8 odprta z desne strani gotskih vrat in št. 8 a ob steni lope omenjene kapelice. Plast $0,25$ m debele malte in kamenega drobiža leži v tem delu na živi skali. Bila je sterilna. Sondi št. 10 in 11 (vel. $1,5 \times 1,0$ m) sta narejeni pred cementno ploščo stranišč. Pod rušo $0,10$ m je bila $0,20$ m debela plast črne sterilne zemlje, ki je ležala na živi skali. Za razliko od teh je sonda št. 19, ki je bila odprta v nadaljevanju sonde št. 4 v zahodni smeri do vogala stavbe, v zemlji pod $0,15$ m debelo rušo vsebovala drobne kose človeških kosti. Ta plast je bila razmeroma plitka, ker se je na globini $0,25$ m že pokazala živa skala. Drugih elementov ni bilo.

Sonde št. 12, 13, 14, 15, 16, 17 in 18 so bile odprte na najvišjem delu planote, na kateri leži lurška kapela. Sondi 12 in 13, vel. $1,5 \times 1,2$ m, sta odprti na mestu, kjer teče pot k tej kapeli, in to z zahodne strani. Pod zgornjo 5 cm debelo recentno plastjo je sledila 20 cm debela plast rjavkaste zemlje, ki je ležala na živi skali. V zemlji je bilo najdeno določeno število človeških drobnih kosti. Sondi št. 14 in 15, ki sta bili narejeni na zahodni, in sonda št. 16 na vzhodni strani za apsido niso dale nobenih sledi materialne kulture, čeprav je bila plast zemlje pod rušo na nekaterih mestih 20 cm debela. Pri sondah 17 in 18, ki sta odprti nasproti sondam 12 in 13 na vzhodni strani pred kapelico, je zemeljska plast komaj 15 cm debela in je bilo v zemlji nekaj fragmentiranih kosov človeških kosti.

Sonde št. 20, 31, 31 a in 34 so bile narejene na tem delu na pobočjih hriba. Vse so pokazale, da je na teh mestih sediment zemlje recenten.

Sondi št. 21 in 22. V črti z zvonikom na vzhodni strani bazilike sta bili odprti dve $1,5 \times 1,0$ m veliki sondi, da bi se raziskalo zemljišče poleg ogradnega zidu. V globini $0,50$ m se je pojavil znani kameni drobiž. Sama plast, ki je ležala nad njim, je enoten nasip. Od kulturnih elementov je vsebovala nekaj fragmentov recentne keramike in razne aluminijaste svetinjice.

Sonde št. 23, 24 in 25. Zadnji dve sondi sta bili narejeni pred samim vhom v Jurijevo kapelo in nista dali nobenih kulturnih elementov, razen aluminijaste svetinjske iz začetka tega stoletja. Sonda št. 23 južno od sond 1 in 2 je bila odprta ob robu spodnje poti in je pod rušo vsebovala enotno plast črne zemlje, ki se je v globini 50 cm naslanjala na skalnato podlago. Med zemljo bliže površja je bilo nekaj fragmentov recentne keramike.

Sondi št. 26 in 27, ki sta bili narejeni severno in zahodno od Martinove kapelice, sta bili sterilni.

Na zahodni in južni strmini sta bili narejeni sondi 28 in 29. Obe sta bili sterilni.

Sonde št. 9, 31 in 32. Te tri sonde so bile narejene na prostoru med vzhodnim zidom Boštjanove kapele in potjo, ki pelje od stopnic, ki vodijo na vrh k Marijini baziliki. Sonda št. 9, velika $1,95 \times 1,20$ m, je zajela prostor v širini južne tretjine apsida in v dolžini od omenjenega zidu do poti, ki leži za 0,50 m nižje. Pod rušo je bila 20 cm tenka plast rjavo črne zemlje s fragmenti razmetanih človeških kosti. Takoj pod njo se je pokazala v steno vklesana jama, v kateri je ležal skelet št. 1. Sonda št. 31 smo najprej odprli v širini dveh metrov in potem razširili do južnega vogala Boštjanove lope. Tu sta se takoj pod 5–10 cm debelo plastjo pokazali v živo skalo vklesani jami grobov 2 in 3. 2,40 m od omenjenega južnega vogala ob samem zidu lope so se pokazale skale, ki so oblikovale posamezne vdolbine, kot da bi bile namenoma narejene. Tudi v sondi št. 31, ki je bila severno od sonde št. 9, je bila slika plasti podobna. Zemlja med kamni je bila sterilna.

Za razliko od označbe sond, narejenih na hribu, so sonde, odprte na sedlu in pri izviru pod njim, signirane s črkami.

Sondi A in B, vel. $1,50 \times 1,20$ in $1,50 \times 1,0$ m, narejeni vzhodno od mežnarjeve hiše čez cesto v Rauterjev sadovnjak, sta dali plast rjavo rumene zemlje z recentnimi elementi. Plast je takoj pod rušo, ki je 5 cm debela in sega do 0,40 m globoko, kjer se začenja kameni drobiž.

Sondi C in D, vel. $1,5 \times 2,0$ in $1,50 \times 2,50$ m, sta bili odprti z zahodne strani poti, ki pelje k sedlu. Obe sta pokazali, da je do globine 0,80 m plast nasipa, ki je nastala ob odmetavanju zemlje pri širjenju ceste. Plast je sterilna.

Sonde E, $1,50 \times 1,0$ m, F, $12,5 \times 1,50$ m in G, $11,5 \times 1,50$ m, so bile odprte na mestu, kjer naj bi ležal omenjeni grob. Pod recentnim humusom, 0,30 m, je rjavo črna zemlja s fragmenti keramike iz prejšnjega stoletja in z živalskimi kostmi. Na to sledi plast rumene, ilovici podobne zemlje, ki je popolnoma sterilna. V globini 0,80 m se začenja kameni drobiž.

Sonda H, $1,5 \times 1,5$ m vel., je bila narejena kakih 30 m vzhodno od prejšnjih sond. Tu se je pod 5 cm debelo rušo in 20 cm debelim humusom takoj pojavila rumena zemlja, ki sega tudi do 1,05 m globine. Plast je popolnoma sterilna.

Sonda I, vel. $1,5 \times 2,0$ m, ob južnem robu istega travnika nad cesto, ki pelje v Pilštajn, na mestu, kjer so se na vsekani steni ceste videle sledi nekega kulturnega horizonta. Pod 5 cm debelo rušo je rjava zemlja z veliko fragmentov keramike in porcelana iz prejšnjega stoletja. Plast sega do 0,40 m globine, kjer je tenka plast rdeče žgane zemlje, verjetno nekega novejšega ognjišča.

Sondi J in K, vel. 4×2 m, sta bili odprti vzhodno od staje, južno od ceste, ki pelje v Pilštajn, in so do globine 0,80 m dale popolnoma sterilno plast rumene zemlje.

Sonde L—O. Da bi preverili zemljišče, smo naredili še štiri sonde 1×1 m vel., okoli studenca, imenovanega »božja noga«. Nabita zemlja, ki je segala do 0,60 m globoko, govori o vaški poti, ki je nekdaj tod potekala.

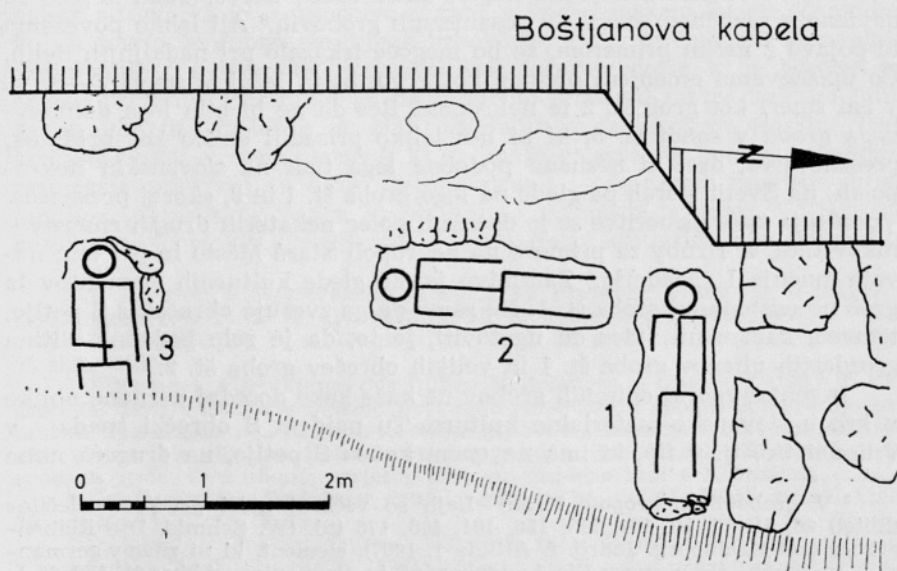
Poleg teh sond je bila pregledana vsa okolica, posebno pa stara cesta, ki pelje od sedla južno od mežnarje na vrh Gore. Tu je najdeno na več mestih kot erozijski material določeno število fragmentov keramike. Ko se ta cesta obrne proti severu pod Martinovo kapelo, je bil na samih tleh najden bronast novec.

Določeno število keramičnih fragmentov, ki pripadajo eni sami posodi, je bilo najdenih tudi v tleh prezbiterija med današnjim zahodnim zidom in zahodnim zidom sedaj odkrite štirioglate apsida v kapeli sv. Jurija.

Opis grobov in njihovega kulturnega inventarja

Grob št. 1. Po odstranitvi ruše in t. i. subhumusa so se pokazale posamezne človeške kosti, ki niso bile in situ in so pripadale nekemu uničenemu grobu. Pod nekoliko centimetrov debelo plastjo zemlje je ležal grob. Grobna jama, vel. 0,50—0,60 × 2,0 m, je bila vklesana v živo skalo tako, da je z zgornjo stranjo skoraj slonela na južnem vogalu srednje strani apside. Pri nogah, kamor skala ni segala, je bil grob zaprt z večjimi kamni. V zemlji v grobu na višini nog je bilo nekaj keramičnih fragmentov, pri glavi pa samo nekaj kosti neke ptice. Sodeč po številu in mestu, kakor sta ta dva elementa najdena, sta prišla v grob v sekundarni legi. Skelet, odkrit v tem grobu, je bil 0,45 m globoko, bil je dobro ohranjen. Pripadal je mlajši ženski osebi, ležal je v hrbtni legi z rokami ob telesu, usmerjen Z—V. Dolžina skeleta je znašala 1,70 m. Pridatki: ob glavi sta z vsake strani bila po en uhan iz bakrene zlitine z velikim procentom svineca in verjetno nekaj srebra. Uhana sta grobo lita z ohranjenimi vlivnimi šivi. Pripadata tipu grozdastega uhana s perforirano lunulo. Na enem primeru je obroč dvakrat nalomljen. Vel. 3,8 × 2,9 in 4,6 × 3,8 cm, deb. žice 0,15 cm in dolž. fragmenta obroča 1,8 cm (T. 1: 1, 2 in T. 4: 2, 3). Na istem mestu je najden še bronast obroč z zlomljeno S pentljo. Vel. 3,5 × 2,55, deb. žice 0,2 cm (T. 1: 3 in T. 4: 7) ter bronast uhan pilinskega tipa. Vel. 2,65 × 3,85 cm, deb. žice obroča 0,15, žice priveska 0,1 cm (T. 1: 6 in T. 4: 6). Na sredincu desne roke sta bila dva bronasta prstana, od teh je eden gladek, bolj trikotnega preseka, drugi pa ornamentiran s prečnimi vrezji in dokaj polkrožnega preseka. Oba prstana sta lita in imata ohranjene vlivne šive. Pr. 2,25, 2,26, viš. 0,65, 0,60, deb. 0,18, 0,2 cm (T. 1: 4, 5 in T. 4: 4, 5).

Grob št. 2 je ležal južno od groba št. 1 in s spodnjo stranjo se je grobna jama skoraj dotikala strani prejšnjega groba. Ta grob je bil zaradi pada terena plitko vkopan v skalo, medtem ko je v drugi višini jame bila zemlja. Pri glavi in ramenu z leve strani skeleta so bili trije večji kamni, verjetno deli

Svete gore na Bizeljskem, Boštjanova kapela. Situacija grobov 1, 2, 3
Svete gore na Bizeljskem (Saintes montagnes à Bizeljsko), la chapelle
de St. Sébastien. Situation des tombes 1, 2, 3

nekdanje žive skale na tem mestu. Zemlja, s katero je bil grob zasut, je bila temnejša in v njej ni bila najdena nobena stvar. Skelet je ležal 0,35 m globoko, bil je dobro ohranjen in je pripadal 1,75 dolgi ženski osebi. Ležal je v hrbtni legi z rokami ob telesu in z glavo zelo nagnjeno na desno ramo. Usmerjen je J—S z odklonom 2° proti vzhodu. Pod pritiskom zemlje so bile nekatere kosti premaknjene. Pridatki: ob vsaki strani glave je imel po en bronast obroč s kovano S petljo. Vel. 3,35 × 2,75, 2,38 × 2,15, deb. žice 0,085 in 0,2 cm (T. 1: 7, 8 in T. 4: 8, 9). Pod desno klavikulo je bil še en podoben obroč. Vel. 3,3 × 2,85, deb. žice 0,185 cm (T. 1: 9 in T. 4: 10).

Grob št. 3. 1,50 m dalje proti jugu je ležal tretji grob. Tudi tu je bila grobna jama plitko vklesana v skalo. Zaradi pada terena je možno, da so tudi vse druge strani odstranjene, za kar bi govorile odkrite skale nekaj severozahodno od groba. Dva večja kamna sta ostala samo ob levi strani v višini glave. Skelet je ležal zelo plitko, 0,20 m pod površino zemlje in so zato tudi vse kosti pod pritiskom hoje bile močno zlomljene. Zaradi poti, ki pelje na Goro, je bil grob v spodnjem delu odsekan, tako da je skelet bil ohranjen samo do kolen. Ležal je v hrbtni legi in je pripadal moškemu individuu. Leva roka je bila ob telesu, desna pa zvita v komolcu in položena verjetno na pas. Ohranjena dolž. skeleta 0,96 m. Grob je bil brez pridakov.

Ali lahko h grobovom prištevamo tudi omenjeni štirioglati prostor v sondi št. 5, je danes težko soditi. Toda tu najdene človeške kosti in sulica s keramiko v sondi št. 5 a dajo slutiti, da pripadajo nekemu grobu, ki je bil na tem mestu ali v neposredni bližini. Ne izključujejo seveda tudi možnosti, da so ti elementi erozijski material. Za prvo domnevo bi govorila vklesanost jame. Pri tej najdbi ostaja samo vprašanje rdeče barve. Res je, da do sedaj nismo srečali podobnega primera. Toda obstajajo na območju vzhodnih Alp grobovi zgodnjega srednjega veka, v katerih so v sedimentu najdene kepice neke rdeče barve. Take kepice so najdene v različnem številu v posameznih grobovih.³ Ali lahko povežemo te pojave z našim primerom, se bo mogoče izkazalo pri nadaljnjih delih. Če upoštevamo omenjeni prostor kot grob, bi ta ležal v smeri J—S, tj. v isti smeri kot grob št. 2 te nekropole. Res da ne bi bila lega domnevnega groba v sondi št. 5, ki bi mu lahko prisodili sulico kot pridelek, presenetljiva, dasi ni neznana podobna lega tudi na slovanskih nekropolah; na Svetih gorah pa glede na lego groba št. 1 in 3, skoraj preseneča. Vprašanja take usmeritve se je dotaknil poleg nekaterih drugih znanstvenikov tudi V. Hruby za primere na nekropoli Staré Město in pri tem navaja mnenje L. Niederla.⁴ Zanimivo je, da glede kulturnih elementov ta grob ne odstopa od groba št. 1. Ne samo da ga zvezuje obroček s S petljo, temveč, kar se na videz da ugotoviti, je to, da je zelo podobna zlitina grozdastih uhanov groba št. 1 in velikih obročev groba št. 2.

Inventar zgoraj opisanih grobov ne kaže kake dosedaj neznanne oblike v krogu slovanske materialne kulture. Tu najdeni S obročki spadajo v vzhodni tip, tj. v tip, ki ima na enem koncu S petljo, na drugem nima

³ V grobovih nekropole Kranj-Lajh so večkrat našli grudice »rdečila« (Rötel) 26, 51, 75, 80, 104, 143, 156, 161, 166, 176 itd. (W. Schmid, Die Reihen-gräber von Krainburg. Jahrb. f. Altde 1, 1907), element, ki ni znan v germanskih grobovih. (J. Werner, Die Langobarden in Pannonien. Abhandl. NF 55 A, 1962, 127; dalje: J. Werner, 1962).

⁴ V. Hrubý, Staré Město. Velkomoravské pohřebiště »Na Valách«. Monum. arch. 3 (1955) 77 in vsa tam omenjena literatura glede tega vprašanja. (Dalje V. Hrubý, 1955.)

kvačice (T. 1: 3, 7—9 in T. 4: 7—10). Ta tip obroča, ki se na območju vzhodno od vzhodnih Alp formira verjetno pod vplivom karantanske variante kot starejše, je na tem ozemlju zelo običajen za fazo belobrdške kulturne skupine. Toda glede na kulturni razvoj v Panoniji po prenehanju avaro-slovanske skupine se t. i. S obroči uveljavljajo pred popolnim razvojem belobrdške skupine na področju Slavonije in verjetno tudi Srema. Na vzhodnoalpskem ozemlju se pojavljajo tudi v spremstvu obročkov v spiralo⁵ in v spremstvu köttlaških elementov.⁶ V karantanskem kulturnem krogu se omenjeni sorodni tip s S petljo in kvačico pojavlja v času med karantansko in köttlaško skupino. Ta dva momenta pričeta, da je S obroček brez kvačice lahko nastal in bil v rabi že v 9. stoletju.

Uhani s tega najdišča pripadajo dvema tipoma. Prvi naj bi bil t. i. pilinski tip, ki pripada vzhodnemu kulturnemu krogu T. 1: 6. Pojavlja se v grobovih v parih⁷ ali pa v spremstvu S obročka in biserov iz ametista.⁸ Tudi ta tip ima na ozemlju karantanskega kroga svojo varianto v uhanu z ovitim spodnjim lokom s filigransko žico. V tem krogu zajema fazo, ki časovno stoji med karantansko in köttlaško skupino.⁹

Drugi tip uhana z grozdastim priveskom in perforirano lunulo (T. 1: 1, 2 in T. 4: 2, 3) predstavlja lito kopijo podobnih uhanov iz srednjega Podonavja, izdelanih v filigranu in granulaciji iz plemenitih kovin, ki so najbolj znani iz velikomoravskih in drugih grobov severno od srednje Donave in južno od tod vse do zahodnega Balkana.¹⁰ Nastali so pod vplivom uhanov, ki so predstavljali produkt bolj razvitih delavnic na ozemlju nekdanjih antičnih provinc in ki so v zgodnjem srednjem veku pod močnim vplivom Bizanca. Naši primeri kažejo glede zlitine boljše kakovost kakor zlitina, ki je v splošnem v rabi v karantanskem krogu. Zanimivo je, da imajo še dobro ohranjene vzbokline, ki na teh uhanih zamenjajo granulacijo. Ta dvovrstni niz vzboklinic formira motiv, ki je odvisen od oblike priveska. Zanimivo je, da najdemo analogni motiv tudi na luničastih uhanih köttlaške skupine, izdelanih v jamičastem emajlu. Tudi križasti cvetni okrasni element, ki ga imajo na sredi te lunule, nedvomno ponazarja prav res da dokaj shematizirano — že zaradi uporabe druge tehnike, granulirane vence, ki oblikujejo grozdasti privesek.¹¹ Glede na posamezne kronološke momente je jasno, da je köttlaški uhan prevzel ta

⁵ J. Korošec, Staroslovansko grobišče na Ptujskem gradu. Dela SAZU 1 (1950), grob 104, T. sl. 19, grob 192, T. sl. 48 (dalje J. Korošec, 1950).

⁶ Ibid., grob 100, T. sl. 18, grob 143, T. sl. 28, grob 178, T. sl. 42, grob 209, T. sl. 54 itd.

⁷ J. Hampel, Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn 3 (1905) T. 526, grob 74. Tudi v Splitu v Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika hranijo par takega tipa uhanov, ki izhajata iz enega groba. Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihaća« u Mravincima i starohrvatska groblja. Rad JAZU 268 (1940) sl. 27 spodnja vrsta. Dva uhana, verjetno par, sta najdena tudi v Köttlachu.

⁸ Gy. Török, Die Bewohner von Halimba in 10. und 11. Jahrhundert. Arch. Hung. 39 (1962) 161, T. 88.

⁹ P. Korošec, Poskus delitve slovanske materialne kulture na področju Karantanije. Zgod. časopis 15, 1961, 176 sl.; P. Korošec, Zgodnjerednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov, III. Kronologija, 445 sl. (v rokopisu).

¹⁰ V. Hrubý, 1955, 324 sl., sl. 41; J. Korošec, 1950, T. sl. 107, grob 350.

¹¹ Primerjaj T. 1: 1, 2 in barvno prilogo P. Korošec, Emajl v nakitnih predmetih v Ptujju v knjigi J. Korošec, 1950, sl. 2—4.

motiv od grozdastih s perforirano lunulo. V imitirani granulaciji pa je ohranil tudi element obrobljanja priveska z nizom vzboklinic. Glede na to, da se köttlaški uhani postavljajo v 9. in prvo polovico 10. stoletja in da se je prevzemanje tega motiva lahko zgodilo že pri njihovem formiranju, za kar bi govorila njegova velika priljubljenost na köttlaških uhanih, lahko tudi naše uhane postavimo v 9. stoletje.¹²

Oba prstana, najdena v grobu št. 1, pripadata tipu, ki se v karantanskem krogu veže na periodo köttlaške in belobrdске skupine; na vzhodu pa je zelo priljubljen v času, ki sledi avaro-slovanski fazi (T. 1: 4, 5).

Opisani predmeti predstavljajo ne samo zaprto kulturno celoto, temveč so tudi enotni v kronološkem vprašanju. Zato našo skupinico grobov lahko prisodimo v čas, ko je v vzhodnem krogu bil sprejet S obroč in ko se je začelo litje uhanov s perforirano lunulo. Upoštevajoč kulturni razvoj območja vzhodno od vzhodnoalpskega ozemlja, bi odkrita skupina časovno pripadala koncu 9. in začetku 10. stoletja. Za danes je težko soditi, ali se na tem območju formira kakšna kulturna skupina z neko lokalno značilnostjo, ki naj bi v svojem inventarju vsebovala v večjem številu elemente, ki smo jih našli v svetogorskih grobovih. Toda glede na najdbe iz Obreža¹³ in iz Sel¹⁴ lahko trdimo, da se to območje ne veže na karantanski krog. Ne glede na obroče in uhane, ki po svojem oblikovanju v širšem pomenu spadajo v vzhodni kulturni krog, je nedvomno, da se vsi elementi teh grobnih pridatkov ne vežejo niti direktno na krog, ki ga oblikuje belobrdska skupina. Elementi tega grobnega inventarja kažejo povezavo s sosednim območjem¹⁵ ter z ozemljem severne Panonije oziroma s Podonavjem tega kraja. V tem oziru se verjetno vežejo na razne najdbe, katerih izvor in mesto izdelave moramo iskati v teh severnih predelih.

Po sedimentih posameznih sond, narejenih na planoti hriba, je razvidno, da je nekropola zajemala prostor od lurške do Jurijeve kapele. Po tem sodeč, tudi naši trije grobovi ne morejo predstavljati osamljene skupine. Že sama najdba kosti nad grobom št. 1 ter človeške kosti, dasi samo drobne, v sondah št. 1, 2, 5, 5 a, 10, 12, 13, 17 in 18, jasno potrjujejo domnevo o nekdanjem obstoju večjega števila grobov na tem mestu, ki so imeli tudi grobne pridatke. Med te moramo nedvomno prištevati poleg že omenjene železne sulice tudi nekatere keramične posode, katerih fragmenti so najdeni ali v plasteh opisanih sond ali na stezi vzhodnega pobočja hriba.

Opis drugih najdb

Sonda št. 1. 1. Fragment največje periferije posode iz dobro prečiščene zemlje, pomešane z drobci kremenca in sljude. Posoda je bila z zunanje strani prevlečena s premazom, ki je pri žganju dobil svetlo rjavo barvo, notranjost

¹² Glej datacijo istih uhanov na nekropolah zahodne Bosne, N. Miletić, Slovenska nekropola u Gomjenici kod Prijedora. Glasnik Zem. muz. NS 21-22, 1966-67 (1967) 125 sl. (dalje N. Miletić, 1967).

¹³ Gradivo v Posavskem muzeju v Brežicah.

¹⁴ J. Korošec, Staroslovanski grobovi na Selah pri Dobovi. Arh. vestnik 5, 1954, 167 sl.

¹⁵ N. Miletić, 1967, 81 sl.

posode pa je sivo črna. Na fragmentu sta dve skupini valovnic. Vel. $4,6 \times 3,5$ centimetra (T. 2: 10).

2. Fragment manjše posode, izdelane s sljudo pomešane dobro prečiščene zemlje. Posoda je bila z obeh strani prevlečena s premazom. Žgana je svetlo rumeno rdeče barve. Na fragmentu je skupina valovnic in vodoravnih linij. Vel. $2,85 \times 2,3$ cm (T. 2: 9).

Grob št. 1. 3. Fragment zgornjega dela črno žgane posode z navzven zavahanim vertikalno odrezanim in z zunanje strani profiliranim ustjem in usločenim vratom, ki blago prehaja v rame. Posoda je izdelana iz dobro prečiščene zemlje, pomešane z drobci kremenca in sljude, in z zunanje strani prevlečene s premazom. Delana je na lončarskem kolovratu. Vel. $3,6 \times 9,85$ cm (T. 3: 5).

Sonda št. 5 in 5 a. 4. Večji konični pokrov s poudarjenim ploščatim gumbastim držalom, rumeno rjavo žgan. Izdelan je na lončarskem vretenu iz prečiščene zemlje, pomešane z drobci kremenca in sljude. Prevlečen je z zunanje in notranje strani s tenko prevleko. Na notranji strani sledovi ognja. Viš. 6,05, pr. 13,1 cm (T. 2: 8).

5. Dva fragmenta zgornjega dela (del vrata in ramena) neke bolj kroglaste posode, izdelane iz dobro prečiščene zemlje, toda ne trdo žgane. Posoda je bila prevlečena s prevleko in je svetlo rumeno rjave barve. Posoda je bila delana na lončarskem vretenu in ornamentirana z vodoravnimi paralelnimi črtami na ramenu. Vel. $5,65 \times 5,25$, $4,15 \times 5,15$ cm (T. 2: 1).

6. Dva fragmenta spodnjega dela posode s sploščenim dnom. Izdelana sta iz dobro prečiščene zemlje, svetlo rjavo rdeče slabo žgana. Posoda je bila izdelana na lončarskem vretenu. Pr. dna 7,6, viš. 7,6 cm. Vel. drugega fragmenta $5,2 \times 5,5$ cm (T. 3: 3).

7. Fragment največje periferije rumeno rdečkasto žgane posode, izdelane iz prečiščene zemlje, močno pomešane z drobci kremenca in peska. Posoda je bila prevlečena s prevleko z zunanje in notranje strani. Vel. $6,85 \times 4,4$ cm.

8. Štirje fragmenti spodnjega dela in dela dna večje sivo rjave žgane posode, izdelane iz zemlje, pomešane z drobci kremenca in peska. Faktura je dokaj porozna. Posamezni fragmenti so bili v ognju. Pr. dna 16,0, ohr. viš. 5,0 cm (T. 3: 2).

9. Fragment večje rumeno rjavo žgane posode, oblikovane na lončarskem vretenu, izdelane iz močno pomešane zemlje z drobci kremenca in peska. Vel. $4,7 \times 6,6$ cm.

10. Dva fragmenta večje grobo izdelane posode s sledovi vodoravne črtašte, bolj metličaste ornamentacije. Vel. $5,6 \times 6,45$, $4,0 \times 5,45$ cm.

11. Med najdbe te sonde spada tudi večkrat omenjena železna sulica. Na vrhu je odlomljena, vendar je dobro ohranjena. Obliko ima lovorovega lista rombičnega preseka. Na spodnji strani se končuje s tulcem za nasajevanje. Sulica je bila lita in na listu pa s kovanjem oblikovana. Ohr. viš. 18,75, viš. tulca 10,6, širina lista 3,4 cm (T. 2: 11 in T. 4: 1).

Površinske najdbe

12. Fragment zgornjega dela (prehod ramena v vrat) rdeče rumeno prevlečene posode, dobro žgane, izdelane iz dobro prečiščene s sljudo pomešane zemlje. V prelomu je fragment svetlo sive barve. Na fragmentu je komaj opazna metličasta ornamentika. Vel. $4,4 \times 3,3$ cm (T. 2: 2).

13. Dva fragmenta ozkega grla nekega vrča, katerega široki ročaj je vezal ustje verjetno z ramenom posode, ki je bila sivo žgana, izdelana pa iz dobro prečiščene zemlje. En fragment je pod vplivom ognja nekoliko deformiran. Vel. $4,25 \times 5,55$, $3,7 \times 3,55$ cm (T. 2: 3).

14. Fragment manjšega rdeče rumenega pokrova ali krožnika. Izdelan je iz dobro prečiščene zemlje, prevlečen z obe strani s premazom. Z notranje strani je bil ornamentiran z rdečimi trakovi. Prelom fragmenta je svetlo sive barve. Vel. $2,4 \times 4,78$ cm (T. 2: 4).

15. Večji fragment zgornjega dela neke svetlo rumene kroglaste posode. Vrat je visok in skoraj cilindričen. Na zgornjem koncu se precej lijakasto širi v ustje z navzven zavahanim robom, ki je bil profiliran in je danes poškodovan. Na spodnjem koncu vrat stolpničasto prehaja v kroglasto rame. Fragment je

ornamentiran z rdečimi in črnimi trakovi, ki se izmenično vrstijo od roba ustja prek vratu in ramena. Posoda je bila izdelana iz dobro prečiščene in presejane ilovice, oblikovana na lončarskem vretenu ter enakomerno dobro trdo žgana. Ohr. viš. fragmenta 11,7, pr. ustja 5,0 cm (T. 3: 1).

16. Dva fragmenta dveh bolj koničastih temno rjavo žganih pokrovov. Rob pri enem je bil nekoliko odebeljen in upognjen na notranjo in zunanjo stran. Izdelan je bil iz prečiščene zemlje, pomešan z drobci kremenca in peska, prevlečen pa s tenko plastjo premaza in oblikovan na lončarskem vretenu. Vel. $4,8 \times 3,95$, $4,7 \times 3,6$ cm (T. 2: 5, 6).

17. Fragment zgornjega dela sivo do svetlo rjavo žgane posode. Usločeni nizki vrat blago prehaja v rame, ustje je navzven upognjeno z zaokroženim robom. Posoda je bila oblikovana na lončarskem vretenu. Vel. $3,05 \times 3,45$ cm (T. 2: 7).

18. Manjši fragment dna neke oranžno žgane posode, oblikovane na lončarskem vretenu. Posoda je morala imeti prstanasto nogo. Viš. 1,8, ohr. šir. 6,2 cm.

19. Dokaj poškodovan bronast benečanski sold, dož Nicolò Contarini, 1630—1631. l. Pr. 2,05 cm.¹⁶

Keramični fragmenti najdeni v apsiidi Jurijeve kapele

20. Več fragmentov neke kroglaste do podolgovate posode s cilindričnim vratom, ki prehaja v polkrožno rame. Posoda je bila izdelana iz dobro prečiščene in presejane zemlje s primešano sljudo. Oblikovana je na lončarskem vretenu, njegove sledi so na zunanji in notranji strani. Žgana je trdo v svetlo opekasto rdeči barvi. Danes so na fragmentih sledi ognja. Ornamentirana je bila po vsej površini z blagimi kanelurami, kot sledi vretena, na ramenu in na največji periferiji je po en trak vertikalnih gosto zvrščenih drobnih vrezov. Viš. ohr. dela 10,4, pr. vratu ca. 10,4, pr. največje periferije ca. 18,2 cm (T. 3: 4).

Za razliko od inventarja grobov, slučajne najdbe ne kažejo kake kulturne enotnosti. Že same keramične najdbe kažejo različne fature izdelave in so različno žgane, dasi so vsi fragmenti razen št. 8. (T. 3: 2), pripadali posodam boljše kakovosti. Niti en fragment ne kaže sledi prvotnega gnetenja z rokami; iz tega se da sklepati, da so delo bolj razvitih obrtnikov in da so žgane v zaprtih pečeh. Glede kulturne opredelitve razen keramičnih fragmentov št. 1, 2 (T. 2: 10 in T. 2: 9), mogoče tudi št. 3 in 8 (T. 3: 5 in T. 3: 2), ki po svojih elementih sodijo v slovanski zgodnji srednji vek, in fragmentov št. 15 (T. 3: 1), bi bilo druge v splošnem prisoditi starejšim fazam. Določeno število fragmentov po fakturi spominja na antično izdelavo, toda ne starejše, temveč mlajše faze. Katerim oblikam posod, razen omenjenih pokrovov, so ti fragmenti pripadali, je težko soditi, toda glede na posamezne fragmente so nekatere posode imele ravna ali prstanasta dna. Od take oblike se loči dno fragmenta št. 6 (T. 3: 3), najdeno v jami št. 5 in 5 a. Posoda, kateri je to dno pripadalo, je bila vrečaste oblike (beutel förmig). Ta tip keramike je običajen poleg drugih oblik za konec periode preseljevanja narodov. Po navadi je ta keramika, poleg keramike, izdelane na roko, oblikovana na lončarskem vretenu. Večinoma je žigosana z zamreženimi rombi, vendar obstajajo tudi oblike, ki niso tako ornamentirane.¹⁷ Ali je posoda, kateri je pripadal opisani fragment, bila okrašena ali ne, je težko soditi, ker fragment ne presega višine največje periferije.

¹⁶ Tip CNI III, št. 46. Podatek mi je dal A. Jeločnik, za kar mu se zahvaljujem.

¹⁷ J. Werner, B. 1962, T. 18, sl. 4, 5; T. 19, sl. 6, 7.

Drugi odstopajoč primer je fragment št. 15 (T. 3:1). Ta ne samo, da se od drugega gradiva razlikuje po obliki, temveč je tudi po fakturi in načinu ornamentiranja edin med vsem gradivom. Sodeč po obliki, nedvomno ponazarja steklenico iz stekla. Po ohranjenih sledovih barve je bila posoda od roba ustja do prehoda vrata v rame črno pobarvana. Rdeči trak je bil okoli roba ustja, na sredini grla, pred plastičnim profilom ramena in na prehodu ramena v največjo periferijo. Dasi ni ohranjen spodnji del, lahko domnevamo, da je bila posoda vsa črno pobarvana in da so rdeči trakovi na njo naneseni. Tak način barvanja posod na našem področju poznamo samo na železnodobnih posodah.¹⁸ Na to obdobje spominja tudi profilirano rame, ki se med drugim pojavlja kot reminescenca tega časa tudi na nekaterih antičnih vrčih. Ta element se obdrži celo do kraja periode selitve narodov, vendar vedno na vrčih. V zvezi s starejšimi elementi te posode lahko omenimo, da ima največ analogij v stekleničastih oblikah grških gnathia, ki so najdene v večjem številu na naših jadranskih otokih vse do Istre. Za to t. i. keramiko viškega tipa, ki je apulskega izvora, se domneva, da je bila izdelana tudi v delavnicah našega Primorja. Po mnenju nekaterih arheologov je v posameznih elementih precej posebna ter predstavlja lokalno varianto. Na ozemlju jadranske obale se ta keramika postavlja v 4., 3. in 2. stoletje pred našo ero.¹⁹

Ne glede na vse omenjene momente v zvezi s tem fragmentom je bistveno, da ne predstavlja za ta kraj in za naše najdišče značilnega elementa, je osamljen primer, časovno ni vezan niti z eno najdbo, ki je do danes tu odkrita.

Med elemente, ki nosijo v sebi v določeni meri izročilo starejše dobe, lahko prištejemo še nekatere manjše fragmente keramike, ki verjetno pripadajo bolj podolgovatim posodam mlajšega časa.

Tudi železna sulica je brez oprijemljivih elementov za natančnejšo časovno in kulturno opredelitev. Če iščemo analogije, jih najdemo od prazgodovine²⁰ do zgodnjega srednjega veka.²¹ Dobimo jih v grobovih raznih kulturnih skupin, germanskih in slovanskih krogov. Toda dejstvo je, da se na slovanskih nekropolah vzhodnega in predalpskega območja na našem ozemlju ne pojavljajo. Zato lahko domnevamo, da je najdeni primer v sondi št. 5, 5 a mogoče prišel s severnih slovanskih kulturnih skupin, kjer se te vrste orožja običajno dajejo v grobove. Toda glede na to možnost se svetogorska sulica loči v določeni meri po obliki od sulic iz germanskih kulturnih krogov.²² Glede na njeno arhaično obliko jo je danes težko prisoditi katerikoli kulturni skupini ali celo fazi, kateri bi

¹⁸ Na keramičnih situlastih posodah.

¹⁹ P. Lisičar, O prehistorijskim i grčkim vazama nadjenim u Dalmaciji. Vjesnik za arh. i hist. dalmat. 52, 1950, 35 sl., sl. 3.

²⁰ Naj omenimo samo primer iz Drešinje vasi (A. Bolta, Materialne ostaline Keltov v celjski kotlini. Arh. vestnik 17, 1966 [1967] 375 sl., T. 2: 3). Ta sulica je dolga 25,5, šir. lista 3,6, pr. tulca 2,2 cm. Za razliko od svetogorskih ima na tulcu luknjico za pritrjevanje; ibid. 376.

²¹ B. Szöke, IX. századi sirok Sopronköhidán. Soproni Szemle 9, sz. 3-4, 1955, 55, 58 in 62 in dr.

²² Vzporedi J. Werner, Das alamannische Gräberfeld von Bülach. Monogr. z. Ur- u. Frühgesch. d. Schweiz 9 (1953) T. 35: 5, 9, 13—17; T. 37: 30.

lahko pripadala. Res je, da je najdena v spremstvu določenih keramičnih elementov, ki bi v nekem smislu lahko bili iz pred slovanske faze tega kraja, tj. iz časa preseljevanja narodov in se pri tem v kulturnem pogledu ne bi ločila. Toda upoštevati moramo tudi možnost, da je v sondo prišla s temi elementi lahko popolnoma slučajno, tj. da ne kaže zaprte kulturne celote. Končno moramo glede na druge slovanske in kulturne skupine tudi domnevati, da so Slovani teh krajev lahko poznali tudi sulice kot orožje, toda niso jih navadno prilagali v grobove. Naselbinskih najdb pa ne poznamo. Ker na našem najdišču ni bila najdena za sedaj niti ena sled naselbinskega pomena,²³ moramo domnevati, da je sulica prišla sem mogoče po naključju, toda bolj verjetno je glede na vso situacijo pripadala, kot smo že omenili, nekemu uničenemu grobu. Ta bi pa spadal v pred slovansko periodo.

Po sedimentu posameznih sond, narejenih na vrhu hriba, je razvidno, da je prostor od lurške do Jurijeve kapele bil v rabi kot grobišče. Po tem tudi odkriti trije grobovi in situ niso osamljena skupina. Že sama najdba človeških kosti nad grobom št. 1 ter človeških kosti, dasi samo drobnih v sondah št. 1, 2, 5, 5 a, 19, 12, 13, 17 in 18, jasno priča o obstoju večjega števila grobov na tem mestu. Pri tem se nam vsiljuje vprašanje, zakaj je bila nekropola uničena ter glede na obstoječe objekte, posebno glede na tiste, za katere je dognano, da imajo starejše elemente, kdaj je nekropola nastala in kdaj je prišla iz uporabe. Da je vzrok za uničenje grobišča v raznih predelavah in večanju posameznih kulturnih objektov skozi stoletja (na prvem mestu Marijine bazilike), je nedvomno. Toda moment, da se na vsem najdišču ni našla niti ena dolga kost ali lobanja, razen v omenjenem primeru, je dejstvo, ki govori tudi o nekaterih drugih možnostih. Če primerjamo našo situacijo s podobnimi najdišči, kjer je dognano, da so na mestih, kjer so danes cerkve, katerih nastanek seže daleč nazaj,²⁴ ter sediment našega najdišča, lahko sklepamo, da je grobišče na tem mestu moralo biti pospravljeno, tj. da so grobove odprli in vse večje kosti in lobanje pobrali in shranili na določenem mestu. Da so se taka opuščanja in pospravljanja starejših nekropol okoli cerkva izvršila v glavnem v času romanike, nam nazorno pričajo karnerji. Te stavbe so bile nedvomno narejene prav za shranjevanje starejših grobišč, katerih število grobov ni moglo biti majhno, tj. ki so bila aktivna daljše časovno obdobje.²⁵ Tudi v našem primeru je že glede na prostor, za katerega domnevamo, da je zavzemalo grobišče, nedvomno, da je tudi ta prostor bil v rabi dalj časa. Glede na to, da ni naselbinskih elementov ter glede na druge najdbe, ki so nedvomno del grobnega inventarja, so tu pokopavali verjetno že v pred slovanski fazi.

Glede na vsa podana dejstva ter domneve zajemajo trije odkriti grobovi in situ ne samo časovno določen segment nekropole na Svetih gorah, temveč nam tudi v teritorialnem pogledu govorijo o nekaterih drugih

²³ Da je zgoraj tudi bila naselbina, domneva Marjana Gušić, Etnička grupa Bezjaci. Zbornik za narodni život i običaji 43, 1967.

²⁴ Kot primer naj omenimo zemljišče okoli cerkve v Trebnjem, ali na sv. Juriju pri Tržišču in dr.

²⁵ Kot primer karnerji: v Ptuju, pri cerkvi sv. Petra v Ljubljani in dr.

momentih. Ti se pa nanašajo na vprašanje v zvezi z Boštjanovo kapelo. Ne glede na elemente, ki jih lahko danes vidimo na njej, in glede na izsledke, pridobljene z raziskavo na Jurjevi in Martinovi kapeli, se lahko vprašamo, ali je obstajala v času trajanja nekropole, in če je, je vprašanje, katera je njena primarna oblika. Na to kot na druga vprašanja bodo dala verjetno, če ne v celoti, vsaj deloma, odgovor nadaljnja raziskovanja tega ozemlja.

RÉSUMÉ

Recherches sur les Svete gore (Saintes montagnes) à Bizeljsko

Dans son rapport sur les recherches de sondage sur les Svete gore dans les années 1967 et 1968, l'auteur se limite seulement aux résultats obtenus au cours du travail effectué autour des cinq églises au sommet de la colline, parce que les résultats des recherches dans les chapelles de St. Georges et de St. Martin seront présentés ailleurs.

Les sondages effectués sur la colline (au nombre de 34) ont montré qu'une nécropole s'est étendue autour des églises. On a établi trois tombes in situ (sondage Nos 9, 31¹ et 32), tandis que le reste de la nécropole était anéanti. D'après les menus restes des ossements humains dans les sondages particuliers, la nécropole s'est élargie de la chapelle de la Vierge de Lourdes (sondages Nos 12, 13, 17, 18) par la crête vers la chapelle de St. Sébastien (sondages Nos 5, 5 a, 9, 31, 32) à la chapelle de St. Georges (sondages Nos 1, 2). Dans le sondage Nos 5, 5 a, on a établi des côtés nord et ouest un emplacement rectangulaire enfoncé à même la roche. Il se trouvait en direction S—N et il était enduit d'une forte couleur rouge à partir de 0,20 m de profondeur. Dans cette couche il y avait quelques ossements humains, une lance de fer et un plus grand nombre d'ossements d'animaux et des fragments de céramique.

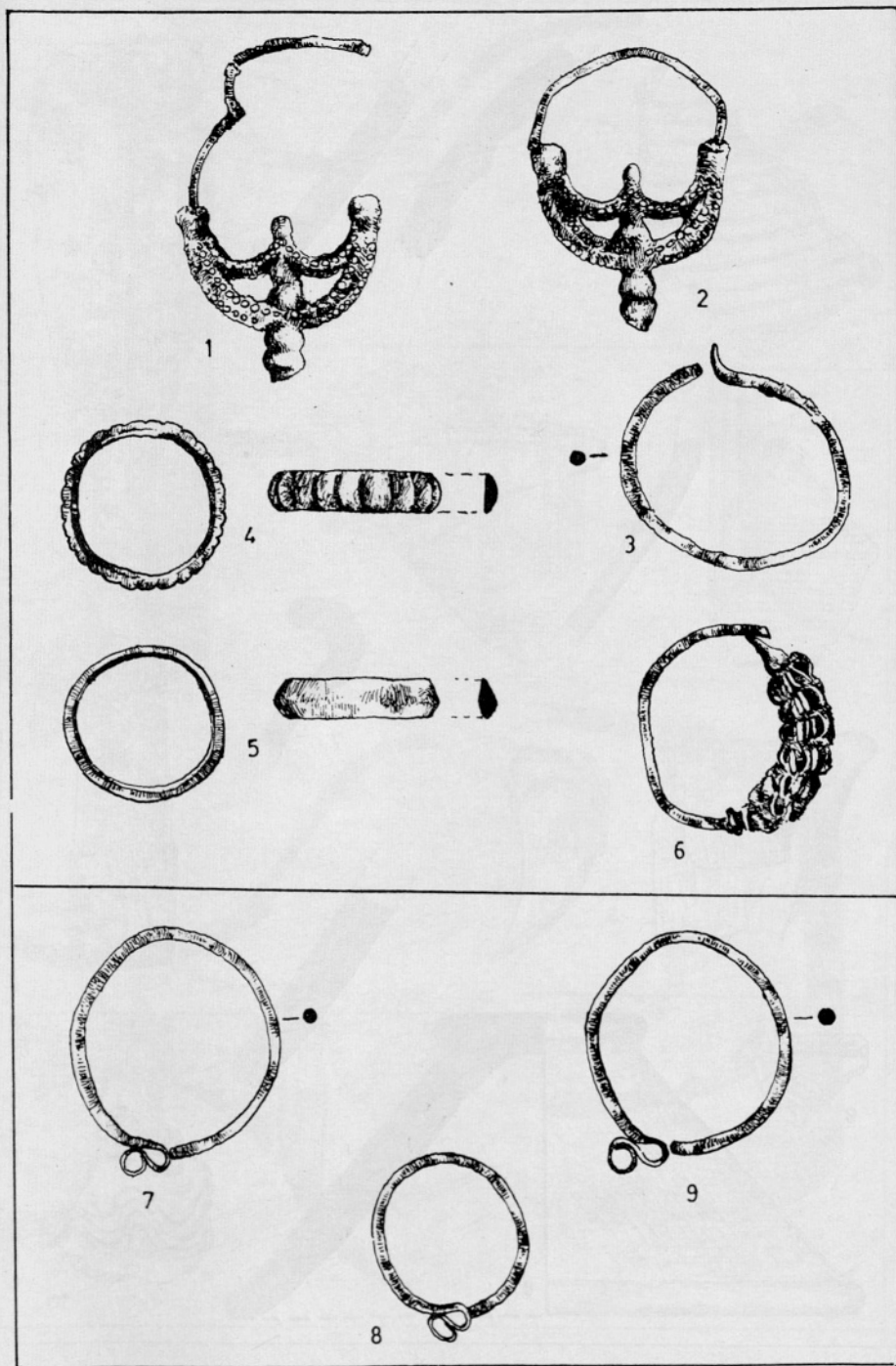
Des découvertes particulières furent faites sur le vieux chemin qui mène de la colline vers le col, comme matériaux d'érosion venant du sommet. Les sondages effectués sur le col et autour des bâtiments existants à cet endroit, pour établir si une partie de la nécropole s'étendait peut-être aussi à cet emplacement, étant donné la tombe découverte au voisinage immédiat du col avant la guerre au cours de l'élargissement du chemin de Bistrica sur Sotla-Pilštajn, furent négatifs.

Les tombes Nos 1 et 3 étaient orientées W—E, la tombe No 2 S—N. Alors que les tombes Nos 1 et 2 étaient intactes, le squelette de la tombe No 3 avait été coupé à la partie inférieure jusqu'aux genoux lors de l'ouverture du chemin qui mène à la Basilique de la Vierge. L'emplacement, où les tombes ont été trouvées, était nivelé déjà du temps de l'utilisation de la nécropole et les fosses étaient taillées dans la roche superficiellement et entourée aux endroits particuliers de grosses pierres. Au-dessus de la tombe No 1, les ossements humains d'une tombe anéantie avaient été dispersés dans le subhumus. D'après l'inventaire découvert des tombes Nos 1 et 2, l'auteur situe cette partie de la nécropole à la fin du 9e et au début du 10e siècle. Les matériaux qui ne se lient pas au cercle culturel carantanien, ni à celui de Belobrd, étant donné les découvertes

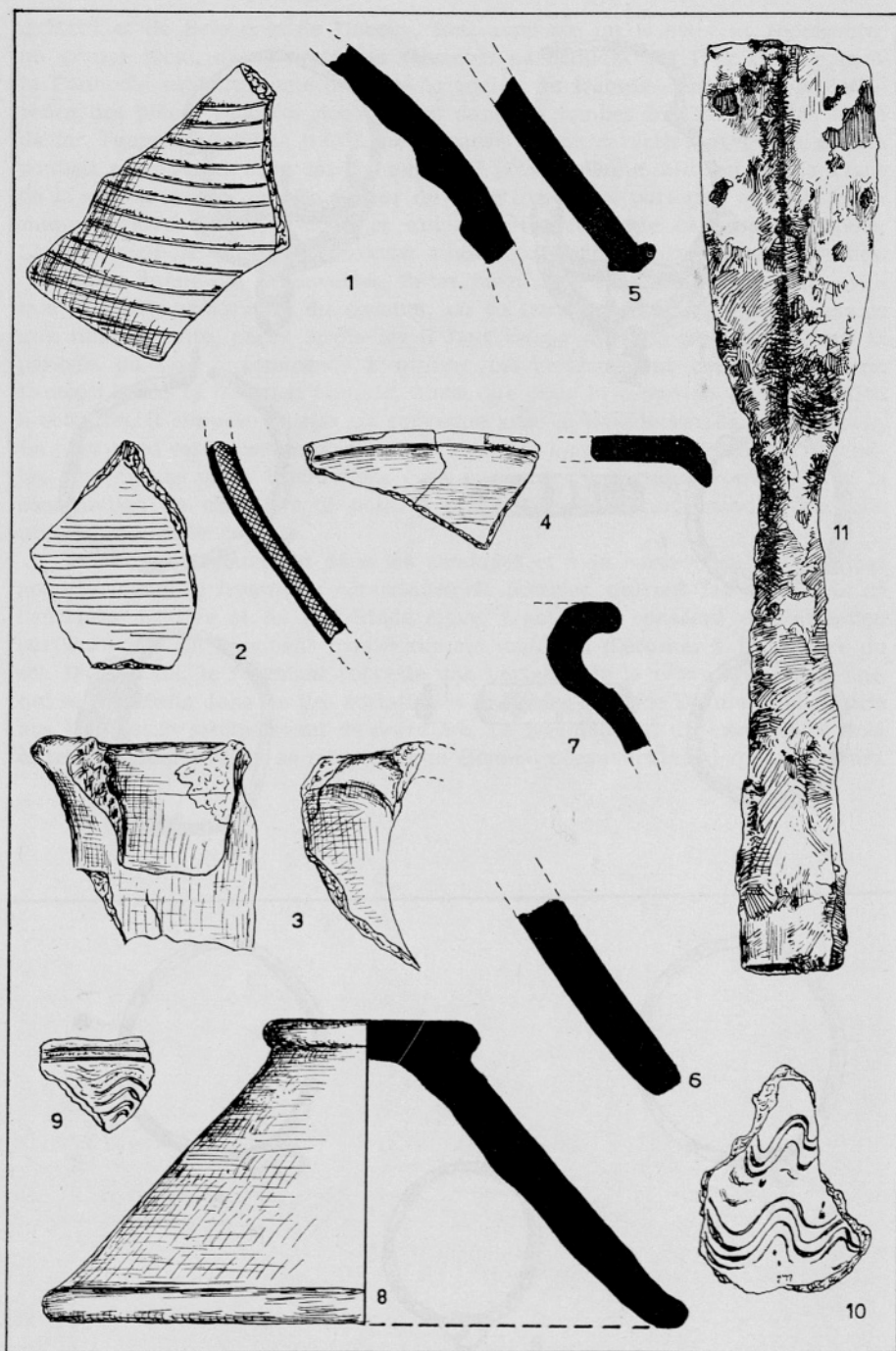
d'Obrež et de Sele près de Dobova, font supposer qu'ils peuvent représenter un groupe local, dans lequel des éléments particuliers ont leur origine dans la Pannonie septentrionale ou dans la région du Danube central. A la différence des pièces ajoutées découvertes dans les tombes in situ pour la lance de fer, l'auteur admet la possibilité, à cause de son caractère atypique, qu'elle pouvait appartenir à un niveau temporel plus ancien, c.-à-d. au temps avant de la colonisation slave. En faveur de cette hypothèse parlerait aussi la céramique, trouvée à cet endroit et qui a le caractère de la basse antiquité. L'auteur suppose que ces découvertes aussi appartiennent aux tombes anéanties.

Etant donné ces découvertes, faites jusqu'ici à cet endroit, l'auteur pense que la partie supérieure du sommet, où se trouvent les cinq églises, servait aux fins du culte, parmi lesquelles il faut ranger aussi la nécropole. Pour la période, où l'on a commencé à utiliser cet emplacement comme cimetière, l'auteur laisse la question ouverte, alors que pour la cessation de l'utilisation à cette fin, il suppose qu'elle est survenue avec la liquidation de la nécropole. La preuve en est l'absence d'ossements humains longs et les crânes des squelettes. Comme de telles liquidations sont survenues à l'époque romane avec la construction de charniers, il pose la possibilité de la suspension d'une telle utilisation à cette période.

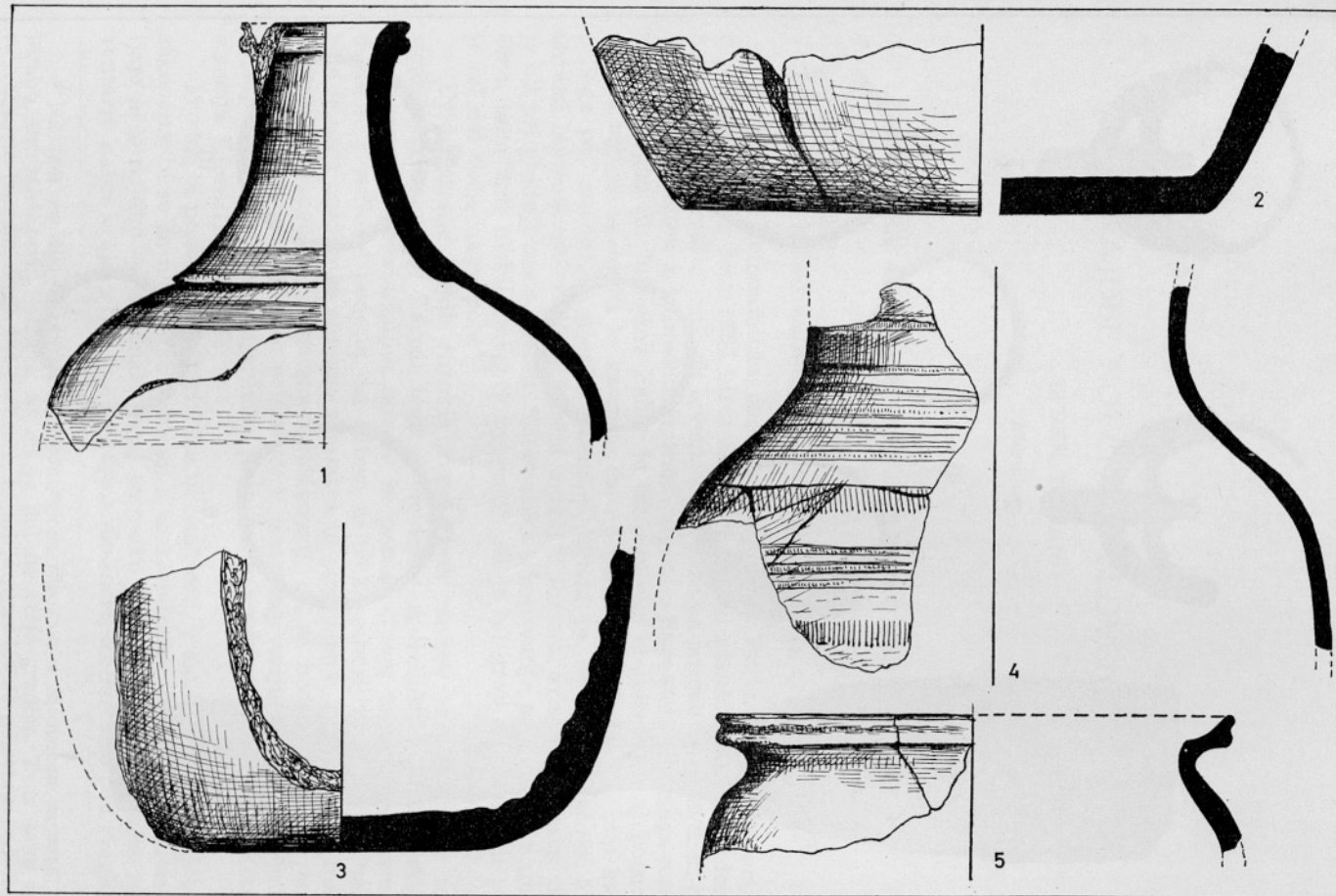
Parmi les découvertes dans les sondages et à la surface du sol, l'auteur apporte quelques fragments céramiques de poteries, qui ont les caractères de l'antiquité tardive et de la période slave. L'auteur a consacré une attention particulière à un fragment trouvé comme matériau d'érosion à la surface du sol. D'après lui, le fragment rappelle une variante de la céramique apulienne, qui se manifeste dans les îles adriatiques et sur les côtes de Dalmatie et d'Istrie aux 4e, 3e et 2e siècles avant de notre ère. Le fragment est un exemplaire isolé et temporellement il ne se relie à aucun élément découvert ici jusqu'à nos jours.

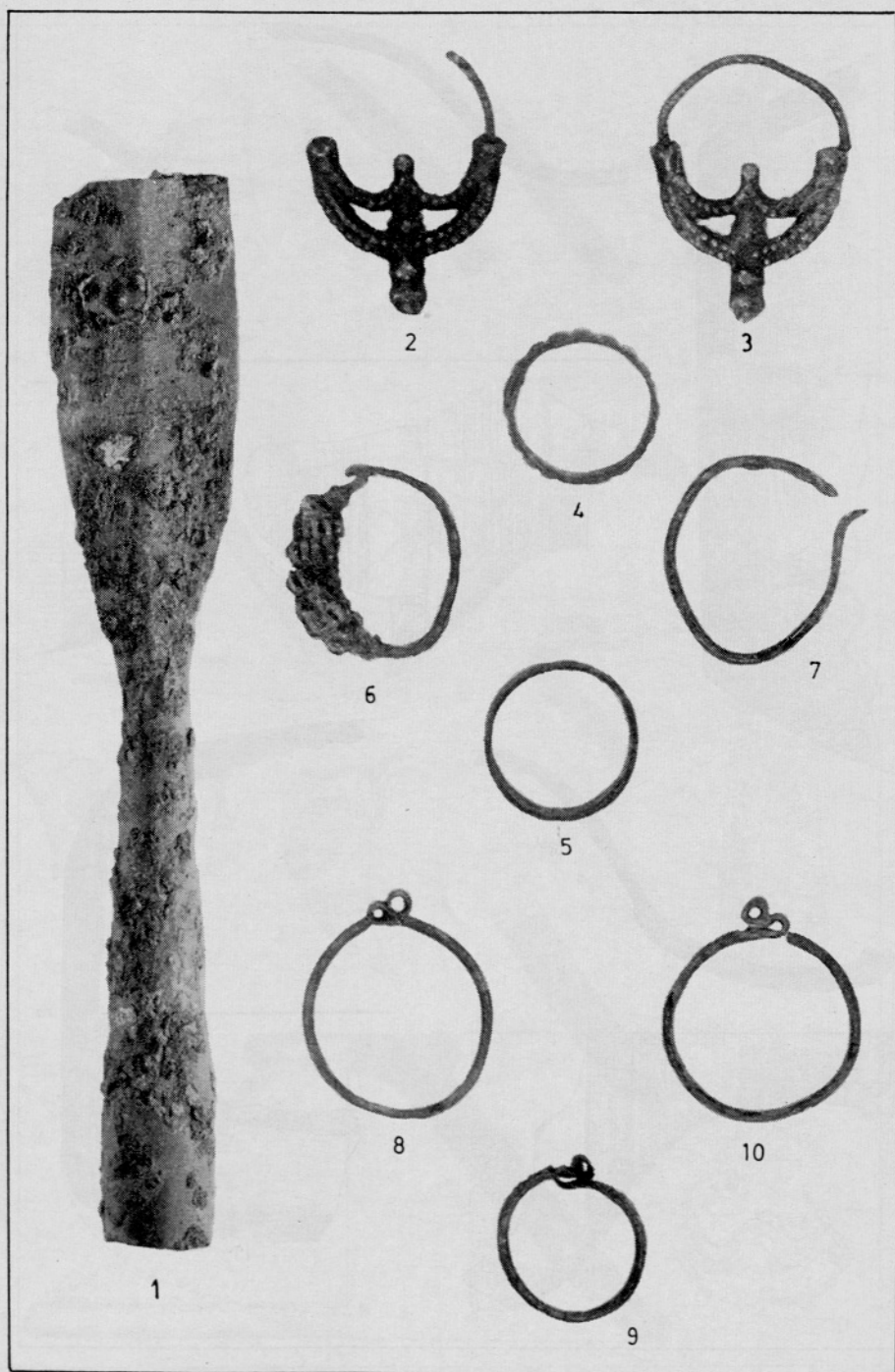
Svete gore na Bizeljskem. 1—6 grob — tombe 1; 7—9 grob — tombe 2. 1—9 = 1/1

Svete gore na Bizeljskem. 1—8, 11 sondi — sondages Nos 5, 5 a; 9—10 sonda — sondage 1. 1—11 = 2/3

Svete gore na Bizeljskem. 1—3 sondi — sondages Nos 5, 5 a; 4 apsida Jurjeve kapele — abside de la chapelle de St. Georges; 5 grob — tombe 1. 1—5 = 1/2

Svete gore na Bizeljskem. 1 sonda — sondage No 5 a; 2—7 grob — tombe 1;
8—10 grob — tombe 2. 1 = 2/3, 2—10 = 1/1